

Layihənin istiqaməti: Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin, milli adət-ənənələrinin, elm və mədəniyyətinin təbliği

№ 146 (2180) 26 dekabr 2020-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Kəndli İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondu

Gəlin etiraf edək ki, biz tariximizin alt qatlarına hələ də tamamilə əmin deyilik. Yeni bütünlüklə öz tariximizin səhifələrini araşdırıb, oxuyub və bu gün üçün yazıb ortaya qoya bilməmişik. Elə bu səbəbdən ki, düşmənlər, xüsusilə ermənilər bizim bu mərdliyimizdən çox məhərdə istifadə edərək tariximizi, mədəniyyətimizi, hətta məişətimizin müəyyən cizgilərini də rahatlıqla öz adlarına çıxarıblar. Və sonra da biz laqeydlik ucbatından əlimizdən alınanları geri qaytarmaq üçün dəfələrlə artıq vaxt, enerji sərf etməli oluruq. Necə deyərlər, əlimizdə, ovucumuzun içində olanı sıxıb saxlamırıq və barmaqlarımızın arasından

qoyub. Bu faktı sübut edən gerçəkliklərdən biri də Mil düzündə torpaq altında qalmış qədim Örenqaladır. Bu şəhərin yaşı və bütövlükdə tarixi çox-çox uzaq əsrlərə gedib çıxır. Tarixi mənbələrdə göstərilir ki, V əsrə aid maddi-mədəniyyət nümunələrinin tapılması sübut edir ki, bu şəhərin yaşı kifayət qədər qədimdir. Və yeri gəlmişkən onu da xatırladım ki, bugünkü Beyləqan rayonu Kəbrli kəndi ərazisində yerləşən və bu coğrafiyanı özünün qədimliyi ilə şərtləndirən Örenqala Bərdədən Ərdəbilə gedən ticarət yolunun üzərində yerləşmişdir.

Və ən maraqlı məqamlardan biri də budur ki, Mil və Muğan düzlərindən Kiçik Qafqaz dağlarına köç edib

BİR QALANIN SİRRİ

kimlərsə onu götürür. Məhz bu məqamdan sonra nəyi əlimizdən aldığımızı dərk edərək mübarizəyə başlayırıq...

Təbii ki, mənim obrazlı şəkildə söylədiklərim həyatımızın, hətta gündəməmizin gerçək notlarıdır. Təkcə Qarabağ hadisələrinin fonunda tariximizə nəzər yetirsək, nələri əlimizdən aldığımızın siyahısını bəlkə də yazıb bitirə bilmərik. Amma bu heç də o demək deyil ki, biz bütünlüklə çəkilib özümüzzlə, öz dünyamızla məşğuluq. Xeyr. Alimlərimiz, xüsusilə tarixçi arxeoloqlarımız Azərbaycan coğrafiyasını, Azərbaycan tarixini araşdırmaqla necə deyərlər, hər daşın altında izi olan bir xalqın tarixini üzə çıxarmaqla məşğuldular və bu istiqamətdə də böyük işlər görürlər.

Təkcə Mil düzündə aparılan arxeoloji qazıntılar sübut edir ki, bizim tariximizin yaşı minillikləri arxada

yaaylaq mövsümünün yaşayan əhali də, tacirlər də, ümumiyyətlə, səyahət edənlərin böyük əksəriyyəti məhz bu yoldan istifadə etmişdilər.

Ona görə də aparılan arxeoloji qazıntılar zamanı şəhərin qala divarları aşkarlanmışdı. Bu gün də həmin şəhərin xarabalıqlarının müəyyən hissələri ərazidə yaşayanların və bu bölgədən ötüb keçənlərin diqqətini özünə çəkir.

Qazıntılar zamanı üzə çıxmış qala divarlarının köbər şəklində olan divarlarının hündürlüyü yer səthindən 6-8 metr hündürdür. Və bu da təbii ki, kənardan rahatlıqla diqqəti özünə çəkir.

Amma qala divarından içəridə, yəni qalanın daxilində aşkarlanmış mədəni təbəqənin qalınlığı isə 3-5 metrdir.

Alimlərin sübut etdiyi bir məqam da var. Yəni hələ də xalq arasında bu günə qədər adı hallanan Gavur

arxı məhz həmin zamanlarda Araz çayı ilə Qarqar çayını birləşdirmişdir.

Çox maraqlıdır ki, həmin Gavur arxı adlanan su axarın müəyyən izləri bu gün də qalır. Necə deyərlər, ötən zaman onu bütünlüklə silib səhnədən götürə bilməmişdi.

Həmin Gavur arxı ilə bağlı irəli sürülən fikirlərdən biri də belədir ki, məhz bu arxla gələn sudan qalanın ətrafındakı xəndəkləri dolduraq və bir də suvarma işləri üçün istifadə etmək əsas tələbat olubdur.

Fikrimizi bir az da genişləndirsək, Örenqala şəhərini basqılardan qorumaq üçün şəhərin qala divarları arxasında xüsusi xəndəklər qazılmış və həmin xəndəklər həmişə su ilə dolu saxlanılırdı.

Və şəhər sakinləri də Gavur arxından həm xəndəklərin su problemlərini həll etmək, həm də digər təsərrüfat sahələri üçün məqbul saymışdılar.

Aparılan arxeoloji qazıntılar zamanı əldə edilmiş maddi-mədəniyyət nümunələri, eləcə də aşkarlanmış xarabalığın qalıqları belə bir fikir formalaşdırmışdı ki, Örenqala şəhərinin ərazisi 40 hektardan çox olmuşdur.

Və bu 40 hektar şəhər ərazisi də 3 hissəyə bölünmüşdür. Onun birini Böyük Şəhər adlandırılmışdır. Bundan başqa həmin Böyük Şəhərin cənub-şərq küncündəki ərazi isə 14 hektar olmaqla bu sahə Kiçik Şəhər kimi təqdim olunmuşdur. Hər iki şəhərin, yəni Kiçik Şəhərlə Böyük Şəhərdən cənub-qərb tərəfdə isə xüsusi bir məhəllə olmuşdur ki, bu məhəllə də qala divarlarından kənarda salınmışdır və bura sənətkarlar məhəlləsi idi. Arxeoloqlarımızın və bü-

tövlükdə alimlərimizin gəldiyi nəticə bundan ibarətdir ki, təbii ki, onlar aparılan qazıntılara və əldə olunan maddi-mədəniyyət nümunələrinə söykənərək bildirişlər ki, Örenqala şəhərinin bütün sahələrində, yeni həm böyük, həm kiçik şəhərdə, həm də sənətkarlar məhəlləsində ticarət, tikinti, bütövlükdə təsərrüfat işləri çox böyük marağa səbəb olmuş və insanlar demək olar ki, burada təsərrüfatın əksər sahələri ilə məşğul ola bilməmişdilər.

Çünki tapılan çoxlu miqdarda saxsı qablar, bişmiş kərpiclər, metal, şüşə və digərləri o qədər çoxluq təşkil edir ki, bu da şəhərdəki həyat səviyyəsindən xəbər verir.

Onu da xatırladaq ki, qazıntılar zamanı Örenqala şəhəri ərazisindən miss pullar da tapılıb. Həmin pulların tapılması da burada ticarətin inkişaf etdiyinə bir sübutdur. Ümumiyyətlə, şəhər ərazisində aparılan qazıntılar onu göstərir ki, Örenqala şəhəri tariximiz üçün kifayət qədər böyük əhəmiyyət kəsb edən faktlarla, sübutlarla zəngin bir ünvandır, bir məkandır. Bu ərazinin öyrənilməsi həm də regionun özünün tarixinə baxış üçün də böyük imkanlar yaradır.

(Ardı növbəti sayımızda)

Əbülfət MƏDƏTOĞLU

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ YANINDA KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİNİN İNKİŞAFINA DÖVLƏT DƏSTƏYİ FONDUNUN MALİYYƏ YARDIMI İLƏ

